

SAKSBEHANDLER
Stefan Kaliski, Ingunn Holm

VÅR DATO
16.09.2024

postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

VÅR REF.
24/02845-6

DERES REF.

DERES DATO

Gran kommune
Rådhusvegen 39
2770 JAREN

Gran kommune - Kommuneplanens arealdel - 1. gangs offentlig ettersyn - innsigelse

Riksantikvaren viser til brev fra Innlandet fylkeskommune, datert 20.08.2024, vårt brev av 21.08.2024 til Gran kommune, og kommunens svar av 23.08.2024 med utsatt frist til 16.09.2024. Vi viser også til befaring 11.09.2024 med Innlandet fylkeskommune og Gran kommune.

Riksantikvaren har fått saken oversendt fra Innlandet fylkeskommune for vurdering av innsigelse på selvstendig grunnlag, i henhold til underretningsplikten innen kulturmiljøforvaltningen, jf. § 7 i *Forskrift om fastsetting av myndighet mv. etter kulturminneloven*.

- **De foreslåtte boligfeltene 8,9 og 10 Julibakka/ Bilden ligger i landskapet *Granavollen, Tingelstadhøgda og Røykenvik*. Dette er et *kulturhistorisk landskap av nasjonal interesse (KULA)* med mange viktige kulturminner.**
- **Området der boligfeltene er foreslått er også en del av satsningen *Utvalgte kulturlandskap i jordbruket*.**
- **Det er av nasjonal interesse å bevare opplevelsen av disse landskapsrommene intakt, og uten store endringer.**
- **Riksantikvaren reiser innsigelse til boligfelt 8, 9 og 10 i Julibakka i kommuneplanens arealdel for Gran. De tre boligfeltene er i konflikt med viktige interesser i KULA-landskapet i området.**

Planforslaget

Gran kommune har sendt ut revidert versjon av kommuneplanen på høring. Her foreslås det å ta inn tre nye boligområder (8, 9, 10) i Julibakka/ Bilden. Områdene ligger nord for Tingelstadhøgda, i skråningen ned mot Røykenvika og Randsfjorden.

Konsekvensutredningen, datert 15.01.2024, slår fast at de planlagte tiltakene vil påvirke landskapet på en negativ måte. Boligområdene vil sterkt forringe landskapet fordi tiltakene vil være svært synlig fra store områder. Det finnes det ikke fullstendig avbøtende tiltak for landskapet. I boligområde 8 og 9 er det registrert naturmangfold med stor verdi som vil bli sterkt forringet ved en utbygging. Blant annet vil tiltaket fjerne flere naturtyper og redusere populasjonen til en rekke rødlistede arter.

Kulturmiljøer og landskap i området

Riksantikvarens *Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse* (KULA) er en landsomfattende oversikt over viktige kulturhistoriske landskap. *Utvalgte kulturlandskap i jordbruket* (UKL) er 51 utvalgte jordbrukslandskap med store biologiske og kulturhistoriske verdier.

Boligområdene i Julibakka/ Bilden ligger i *KULA-landskapet Granavollen, Tingelstadhøgda og Røykenvik*. Dette er et landskap av nasjonal interesse fordi området representerer et sentralt, historisk jordbrukslandskap i det særegne kambrosilurområdet på Hadeland. Her har vært drevet jordbruk siden yngre steinalder og området har hatt en svært viktig posisjon i flere tusen år, noe som gjenspeiles i de mange kulturminnene som finnes her.

Landskapet veksler mellom jordbruksareal, skog og våtmarker. Det er et kupert mosaikklandskap med store lokale variasjoner mellom åpne landskap med vidt utsyn og mindre, lukkede landskapsrom. Kvalitetene i området er lett tilgjengelige, og mange av dem er synlige og med det enkle å oppdage. Landskapet har høy kunnskaps- og opplevelsesverdi. Området er spesielt sårbart for spredt boligutbygging, noe som vil kunne svekke helhetsinntrykket av området som jordbrukslandskap.

Området er også med i den landsomfattende satsingen *Utvalgte kulturlandskap i jordbruket* (UKL), blant annet på grunn av sin lange bosetningshistorie og spor av jordbruk helt tilbake til yngre steinalder. Det er også viktig at området er et homogent jordbrukslandskap. Delområdet Tingelstad-Granavollen er et markert, sammenhengende høydedrag og oppfattes som en tydelig enhet, uten større, moderne anlegg og bygg som bryter opp landskapsbildet. Delområdet Røykenvik utgjør et sammenhengende landskapsrom, med en dalform som omkranser vannspeilet i Røykenvika. Også her er det få inngrep eller anlegg fra nyere tid som preger landskapet, og ingen av disse har betydelig visuell effekt på landskapets samlede, helhetlige karakter.

Landskapet Granavollen, Tingelstad og Røykenvik har egen hensynssone i gjeldende kommuneplanens arealdel for Gran.

Julibakka er synlig fra store deler av landskapet, og også fra flere kulturmiljø i området. I nord er det lille handelstedet Røykenvik. Dette godt besøkte utfluktsmålet har et særegent sentrum med kulturmiljø fra da stedet var samferdselsknutepunkt med togstasjon og damskipsbrygge. Lik ved, på Nes, ligger en korskirke fra 1730-tallet. I sør, på Tingelstadhøgda ligger Tingelstad gamle kirke. Dette er en steinkirke fra 1200-tallet som forteller om områdets viktige posisjon som maktsentrum i middelalderen.

Steinringen på Bilden ligger ca 400 meter sør for sørenden av boligfelt 9. Steinringen består av åtte bautasteiner plassert i en sirkel, med en stein i midten. Dette er et automatisk fredet kulturminne. Den har trolig vært et gravminne. Det er kjent graver fra andre runde steinsettinger, som er datert til eldre jernalder. Det kan gi en indikasjon på alder og funksjon også for denne steinsettingen. Dette er den eneste runde steinsettingen som er kjent fra Hadeland. Den er skiltet og tilrettelagt for besøk. Trolig vil boligfelt 9 i liten grad påvirke steinringen.

Hadeland er rikt på kulturminner, og det er også et stort potensial for ytterligere funn. Områdene der boligfeltene 8, 9, og 10 er planlagt består av leirskifer, delvis med et tynt morenedekke, delvis med forvittringsjord. Deler av området er merket med høy bonitet på økonomisk kartverk. Dette er til sammen indikasjoner på jordbunnsforhold som kan være gode nok for eldre, ekstensivt jordbruk. På Nasjonal digital høydemodell, med LIDAR-data fra 2015 syns det noen former som kan være rydningsrøyser fra jernalder eller middelalder. Det er derfor et visst potensial for funn av automatisk fredete rydningsrøyser innenfor området for de tre boligfeltene.

Fylkeskommunens faglige råd

Kulturmiljøforvaltningen i Innlandet fylkeskommune ønsket å fremme innsigelse til Gran kommuneplans reviderte arealdel. Boligområdene i Julibakka vil gi tydelige landskapsinngrep i det nasjonalt verneverdige kulturlandskapet Granavollen, Tingelstadhøgda og Røykenvik. Området har status som utvalgt kulturlandskap i jordbruket og er et kulturhistorisk landskap av nasjonal interesse (KULA). Områdene vil framstå som tydelige landskapsinngrep sett fra Røykenvik-området, og boligområde 9 vil være et markant inngrep i kulturlandskapet sett fra Bildenområdet og Steinsettingen.

Riksantikvaren har fått saken oversendt fra Innlandet fylkeskommune for vurdering av innsigelse på selvstendig grunnlag, i henhold til underretningsplikten innen kulturmiljøforvaltningen, jf. § 7 i *Forskrift om fastsetting av myndighet mv. etter kulturminneloven*.

Riksantikvarens vurdering

De planlagte boligområdene ligger svært eksponert i åssiden ovenfor Røykenvik, midt i det nasjonalt viktige KULA-landskapet *Granavollen, Tingelstadhøgda og Røykenvik* og UKL-området *Gran*. Her blir boligområdene liggende midt i siktlinjen fra Tingelstadhøgda, deler av Randsfjorden og store deler av Røykenvik sentrum og området rundt. De tre boligområdene er plassert høyt i landskapet, i et område som i dag fungerer som en grønn vegg mellom Tingelstad og Røykenvik-området. Ved å legge flere boliger på toppen av en åskam endres horisontlinja, boligfeltet blir visuelt dominerende mot horisonten og viktige siktlinjer kan brytes.

Beliggenhet og størrelse gjør at de planlagte boligområdene vil oppleves som et svært framtreddende sår i mosaikklandskapet. Store sammenhengende boligområder bryter lappeteppet av åkerland, skogholt og gårdsbruk som er et av de viktigste særtrekkene ved KULA-landskapet *Granavollen, Tingelstadhøgda og Røykenvik*. Boligutbygging i Julibakka vil bidra til å svekke opplevelsen av området som et jordbrukslandskap.

Satellittbasert boligutbygging langt fra knutepunkt, skole, service og møteplasser er også lite bærekraftig stedsutvikling som legger til rette for økt bilbruk. Dette er i strid med statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging. Riksantikvarens klimastrategi understreker også viktigheten av dette.

Riksantikvaren mener opplevelsesverdiene i det nasjonalt viktige landskapet rundt Røykenvik er viktig å ivareta. Røykenvik utgjør et sammenhengende, og fremdeles stort sett intakt landskapsrom, med en dalform som omkranser vannspeilet i Røykenvika.

Konklusjon

Riksantikvaren reiser innsigelse til boligfelt 8, 9 og 10 i Julibakka i kommuneplanens arealdel for Gran. De tre boligfeltene er i konflikt med viktige interesser i KULA-landskapet i området, og med viktige elementer i området status som utvalgt kulturlandskap i jordbruket. Boligfeltene er plassert på høydedraget mellom Tingelstad-området og Røykenvik, som fungerer som en grønn vegg i landskapsrommene både på Tingelstad-sida og på Røykenvik-sida. Det er av nasjonal interesse å bevare opplevelsen av disse landskapsrommene intakt, og uten store endringer.

Hilsen

Linda Veiby
Avdelingsdirektør

Jarle Jarleson Vaage
seksjonssjef

Brevet er elektronisk godkjent uten underskrift

Kopi til: Innlandet fylkeskommune, Postboks 4404 Bedriftssenteret, 2325 HAMAR